A romániai magyar folyóiratok és kiadók akkreditálásának helyzete

SOMAI JÓZSEF

A tudományos munka eredménye elsősorban a szakírás eszközével kerül a köztudás birtokába. A tudományos konferenciák hatóköre sem terjed tovább, mint az élőbeszéd segítségével történő időleges közzététel, mely meg kell találja az írott formáját ahhoz, hogy hosszú távra elismerést és a köztudás számára közhasználati formát nyerjen. Az írott formában megjelenített rendeltetést szolgálják a szaklapok és a szakkiadványok. A szaklapok és szakkiadványok elkészítése, forgalomba hozása kiadói munka. Ennek a két tevékenységnek szakmai, tudományos minősítése Romániában a Felsőoktatási Tudományos Kutatás Országos Tanácsának (Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice din Învăţământul Superior, CNCSIS) hatáskörébe tartozik.

A CNCSIS jelenlegi programjainak küldetése: a román felsőoktatás tudományos tevékenysége fejlesztésének és megszilárdításának biztosítása; alapok megteremtése a fiatal kutató nemzedék és a szakmákban előrehaladott kutatók számára; a kutatás számára kedvező feltételek mellett regionális központok létrehozása; a kutatási hálózat kialakítása, a külső és belső pénzügyi források mozgósítása érdekében a menedzsment kapacitásának fejlesztése.

I. Az Országos Tanács által elismert (akkreditált) folyóiratok

Az Országos Tanács normarendszere a Romániában megjelenő folyóiratok számára négy minősítési kategóriát állít fel:

– „A” kategória feltétele: A folyóirat felvétele **ISI – Web Of Science** típusú adatbankba (Science Citation Index Expanded, Social Sciences Citation Index, Arts & Humanities Citation Index);

– „B+” kategória feltétele: az utolsó három év megjelenésének előre felvállalt ritmikussága; minden tudományos dolgozatnak legyen egy elismert nemzetközi nyelven kivonata és kulcsszava; megjelenítése weboldalon; a szerkesztőbizottság összetételének minősége; a dolgozatok recenziós folyamata; a kivonatok, kulcsszavak elérhetősége az utolsó három évben;

– „B” kategória feltétele: az utolsó három év megjelenésének előre felvállalt ritmikussága; minden tudományos dolgozatnak legyen egy elismert nemzetközi nyelven kivonata és kulcsszava;

II. Az Országos Tanács által nyilvántartott (de nem akkreditált) folyóiratok

– „C” kategória: potenciálisan elismerhető folyóiratok;

– „D” kategória: a CNCSIS nyilvántartásába felvett folyóiratok.

A CNCSIS minősítési kategóriák alkalmazásával a szabályozása alapján 2004-től 2006-ig évente minősítette a folyóiratokat, 2007-től viszont már két évre nyerhetik el a lapok a minősítést. A 2009-es és 2010-es évekre a minősítés megszerzéséhez 2008. december 31-ig kellett az előírt feltételek bizonyításához szükséges dokumentumokat benyújtani.

Az Országos Tanács 2007-es akkreditációs jegyzékeit a magyar folyóiratok szempontjából vizsgálva kétségbeejtő képet kapunk. Az alábbi statisztikai adatok kifejezik azt a szellemi nyomort, ahová közel egy évszázad alatt a magyar kultúrát korlátozó folyamatban az erdélyi magyar folyóiratok számának nagyságrendje és minősítési potenciálja jutott. A statisztikai adatok szomorúan igazolják az erdélyi magyarság szellemi tevékenységének hátrányos helyzetét, oktatási, kutatási és művelődési tevékenységének akadályoztatása nyomán. Ma az akkreditált folyóiratok száma a fent jelzett három minősített kategóriában a 6–7 százalékos erdélyi magyarság viszonylatában még a másfél százalékot sem sem éri el.

Nézzük meg kategóriánként és összesen a CNCSIS jegyzékei alapján ezt a szomorú állapotot egész Románia viszonylatában:

(a) Az „A" kategóriában jegyzett 43 folyóiratból nincs egyetlen magyar nyelvű folyóirat sem (tehát az eredmény 0%).

(b) „B+" kategóriában 158 folyóiratból csupán 3 magyar folyóirat nyerte el a CNCSIS minősítést (azaz nem több mint 1,89% országos átlagban): A *Korunk*, a *Közgazdász Fórum* és a *Pszichológiai Szemle.*

Rövid tallózás a négy folyóirat múltjából

A ***Korunk*** önmaga meghatározása szerint: „A kultúra, a tudomány fóruma. Születési helye, állandó lakhelye Kolozsvár (Erdély, Románia, Közép-Európa). Alapító szerkesztője, Dienes László, 1926 februárjában havi szemlének nevezte (a hetvenes évek elején, átmenetileg, újra ez a meghatározás volt olvasható a folyóiratcím alatt), de ő sem csak a szemlézést tűzte célul a munkatársak elé, hanem a sűrűsödő-bonyolódó világproblémák szabad megvitatását. Senkire sem akarunk a régi dogmák helyére újakat ráerőszakolni." A világnézeti elkötelezettségnek ezt a formáját „az európai lélek eleven alkotó egysége" megteremtésének szolgálatába kívánta állítani. A provincia visszahúzó erejével viaskodott a szerkesztőként Dienest felváltó Gaál Gábor is, ám az európai visszhangban mérhető sikerrel ő a liberalizmust a marxista ideológiával cserélte fel. A tizenhat évi megszakítás után 1957-ben újraindított *Korunk* címe alá „Világnézeti, társadalmi, tudományos és művelődési szemle" megjelölés került, s ez a gaálgábori örökség ébresztését jelentette. A romániai kommunista diktatúra szorításának enyhülő éveiben (a hatvanas évek közepétől a nyolcvanasok elejéig) a régi és az új erdélyi magyar értékek, a humánum európai normái kerültek túlsúlyba a folyóiratban, az önálló gondolkodás felé nyitott a lap. 1989 decembere hozta meg a cenzúrát a második és a harmadik folyam között. A dienesi címet a *Ko-*

runk megőrizte, mert szerkesztői folytathatónak ítélték a „korunk neurózisáról" 1926-ban adott diagnózist „fasizmus, bolsevizmus és másnemű diktatúrák szükségképpeni következményei"-ről. Tartalmat, formát és célt kívánt jelölni a régi-új folyóiratcímet értelmező (a szocialista állami előírás helyére került) három szó: kultúra – haza – nagyvilág. A század utolsó évtizedében, folyamatosan fiatalodó munkatársi gárda részvételével, szerkesztési alapelvvé vált a súlypontos lapszerkesztés: a magyarság, Erdély, Románia, Közép-Európa s a média révén kitáguló világ problématérképével ismerkedhetett meg a Korunk-olvasó. A harmadik évezred kihívásait a hagyományos folyóiratforma és a mellékkiadványok (magyar és román nyelvű sajtószemlék, magyarul, angolul, németül, románul megjelentetett könyvek, antológiák) megőrzésével a *Korunk* újabb, messzebbre elhallatszó, látható fórum útján akarja visszaigazolni, a kérdésekre válaszokat keresni. Természetesen a világhálóról van szó – állandó kapcsolat teremtéséről különböző országokban, Erdélytől távoli földrészeken élő, reményeink szerint már nem csak virtuális olvasóinkkal." (www.korunk.org)

Tizenkettedik évfolyamához érkezett a ***KÖZGAZDÁSZ FÓRUM*** (a továbbiakban: *Fórum*), a második „B+" kategóriás lap Erdélyben, amelynek kiadója a Romániai Magyar Közgazdász Társaság. A lap hírterjesztő és gazdasági ismereteket népszerűsítő feladata mellett a szakmai tudományos műhely szerepét is felvállalta, mivel ilyen jellegű magyar nyelvű médiaforrás Erdélyben eddig nem létezett. Több mint tízéves próbálkozás után elmondható, hogy a szerény kezdeményezések és későbbi erőfeszítések nem voltak hiábavalóak. A rendszeres megjelenés mellett nyolc különszám is megjelent eddig, amelyből öt egy-egy tudományos konferencia előadásait tartalmazza a következő témákkal: *A fejlődő gazdaságok bankrendszerének modernizációja*; *Humánerőforrás mint modernizációs tényező a XXI. század elején; Összefogás a vidékfejlesztés érdekében az EU-s csatlakozás folyamatában; Modernizáció a gazdaságban – növekedési kilátások, felzárkózási esélyek; Gazdaságpolitikai alternatívák – Románia felzárkózási esélyei*. A Fórum ezenkívül három különszámmal jelentkezett: *Tízéves az RMKT – megemlékezés; Az RMKT megalakulásának 15. évfordulója; Egy új szövetkezeti mozgalomért.*

A szerkesztőségnek akadémiai kül-, szaktestületi és tagok, egyetemi tanárok, kutatók, doktorandusok, gyakorló szakemberek küldik megjelenésre anyagaikat. A lap profilját a tudományos és a gyakorlati szakmai élettel foglalkozó tanulmányok teszik tartalmassá. Prioritásaink közé tartozott a közgazdasági gondolkodás terén fontos szerepet játszó erdélyi személyiségek ismertetése, a szakoktatás története, jelene és jövője, régiós vagy kistérségi, bank- és pénzügyről szóló elméleti és szakmai elemzések, a szövetkezetek története, gazdaság és erkölcs, az európai integráció, az euró és hatása, a környezetgazdálkodás, a kistérségek elemzése, illetve a gazdasági élet más fontosabb területei. A *Fórum* hasábjain közel 300 olyan írás jelent meg, amelyek mind időszerű, alapfontosságú gazdasági kérdésekről szóltak. Rendszeresen közölte Társaságunk, a szakmai ifjúsági szervezetek (RIF és a KGK) minden fontosabb eseményét, rendezvé-

nyét, de azokról a tanulságos rendezvényekről is tájékoztattunk, amelyeken közgazdászaink meghívottként voltak jelen és bemutatott tizenhét vállalkozásfejlesztő központot. 1999 januárjától az *Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban* címmel folyamatosan ismertette a legidőszerűbb rendelkezéseket, a friss törvények indexét és rövid tartalmát. A lapban helyet kaptak a rendezvények tartalmi bemutatásai, az RMKT-hírek, pályázási lehetőségek, új könyvek, *Mementó* jelzéssel pedig olyan múltbeli történéseknek, személyiségek évfordulóinak vagy jelenségeknek a felidézése, amelyek tanulságul vagy példaképül szolgálhatnak a jelennek. Érzékelhető, hogy az utóbbi öt évben – amelyben szellemi integráló szerepet játszott – a lap számról számra történő fokozatos gazdagodásával párhuzamosan láthatóan élénkült a Társaság szellemi-kutatói élete is. A lap szerkesztőinek szándéka, hogy a *Fórum* az erdélyi magyar közgazdásztársadalom, a vállalkozói réteg, valamint a gazdasági kérdések iránt érdeklődők szakmai és tudományos sajtóorgánuma legyen. A demokrácia és piacgazdaság elveinek a szellemében közlési teret óhajt biztosítani a gazdasági jellegű tevékenységek, események, rendezvények gyors, tárgyilagos tájékoztatására, szakembereink szaktanulmányainak megjelentetésére, az európai integráció és regionális együttműködés eszméjének terjesztésére. Mindezek mellett az országos akkreditációs bizottság még azt is értékelte, hogy a *Fórum*ban az utolsó három évben 28 külföldi egyetemi tanár, diplomata, gazdasági szakember, doktorandus és kutató közölt tanulmányokat, 40 külföldi intézményhez jut el, 10 külföldi szaklappal van cserekiadványa, most már tizenegy éven át folyamatos volt a megjelenése, a benne szereplő tanulmányoknak román-angol kivonata van, illetve hogy a szerkesztőbizottságban külföldi személyiségek is részt vesznek. (*Közgazdász Fórum*, 10. évf. 12. szám)

Az ***Erdélyi Pszichológiai Szemlét***, a harmadik „B+" kategóriás lapot a Pro Studium et Practicum Psychologiae Egyesület, a pszichológusok, gyógypedagógusok és pedagógusok szakmai szervezete adja ki. Az Egyesület célkitűzései közé tartozik az erdélyi magyar pszichológia, gyógypedagógia és pedagógia területén folyó tudományos, oktatási és gyakorlati munka elősegítése, kutatások támogatása, a szakemberek képzésének és fejlődési lehetőségeinek biztosítása. Három éve negyedévi rendszerességgel megjelenő egyetlen magyar nyelvű akadémiai szintű kiadvány a pszichológia és neveléstudományok területén. A Pszichológia és Neveléstudományok Kar munkatársainak, kutatóinak, illetve a szakmában dolgozó vagy a pszichológia, gyógypedagógia és pedagógia iránt érdeklődő közösség számára a Szemle, illetve a LélekJelenLét biztosítja az egyéni kutatások, tanulmányok közlését, ismertetését. Az *Erdélyi Pszihológiai Szemle* rendeltetése egyrészt eljuttatni az olvasóhoz a pszichológia, gyógypedagógia és pedagógia legújabb tudományos fejleményeit, másrészt egy igényes kiadvány köré vonzani a különböző területeken működő szakmai közösségeket, publikációs teret és kommunikációs lehetőségeket biztosítva mindazok számára, akik a pszichológia és a neveléstan, illetve ezekkel rokon tudományok művelői. (www.pszichologia.ro)

(c) A „B" kategóriában 73 folyóiratból egyetlen magyar folyóirat van a CNCSIS minősített lapjai között (1,36%), és ez az ***Erdélyi Múzeum*** folyóirat.

Az *Erdélyi Múzeum* eredetileg az EME elnökségének és az első szakosztálynak a közlönye. Döbrentei Gábor első erdélyi magyar művelődési folyóiratának, az Erdélyi Múzeumnak (1818) tartalmára emlékeztetően 1874-ben indult Finály Henrik nyelvész és történész szerkesztésében, tág teret nyitva „a hitágazati hittan és a napi politika kivételével" minden tudományágnak. A lap ekkor tudományos fórumot teremtett a két évvel azelőtt alapított kolozsvári tudományegyetem professzorai eredményeinek közzétételére. Az első folyam utolsó füzete 1917-ben jelent meg, az új folyam 1930-ban havi füzetekben György Lajos EME-főtitkár szerkesztésében indult, 1941-től negyedévi füzetekben Szabó T. Attila szerkesztésében folytatódott. A lap akkori folyama 1947-ben szűnt meg LII. kötetével. Ezt a folyamot mindmáig közérdekű forráskinccsé avatja a pozitivista jellegű adatgyűjtés, a hiteles feldolgozás és a tájékoztató közlés. Nyelvészek, irodalomtörténészek, régészek, történészek, jogtudósok, néprajzkutatók egyre növekvő tábora járult hozzá a tudományosság és a nemzettudat fejlesztéséhez. A folyóirat jelentősebb tanulmányai önálló kiadásként az Erdélyi Tudományos Füzetek sorozatában is megjelentek. Az Erdélyi Múzeum legújabb folyama az EME újraindulásával egyidejűleg, 1990-től jelenik meg. Felelős szerkesztő a 90-es évek elején Benkő Samu, Csetri Elek és Antal Árpád voltak. Jelenlegi felelős szerkesztő 1999 óta Kovács Kiss Gyöngy. Egy idő óta (főként anyagi meggondolásból) évente két alkalommal, összevont két-két számmal – 1–2., illetve 3–4. – jelenik meg. Szemléletében követi az előző folyam koncepcióját: az erdélyi magyar tudományosság fóruma, és tágabb kitekintésben egyfajta híd az erdélyi és az egyetemes magyar tudománypublikálás között. Az európai és erdélyi hagyomány ötvözete áll a szerkesztési koncepció tengelyében: az önismeret, az etnikumközi párbeszéd, az európai integráció programjának képviselete, a térség kultúrái közti kapcsolatok rendszeres építése. A szerkesztői szándék szerint a folyóirat a szellemi tájékozódást és az európaiságot kívánja szolgálni, sajátosan kisebbségi szemleként, nemzetiségi intézményként. Főként történeti, irodalmi, bölcsészeti, nyelvészeti, néprajzi, filozófiai, jog-, közgazdaság- és társadalomtudományi tanulmányokat jelentetett meg. Szerzői között 1990 óta is jelen vannak az erdélyi és a kárpát-medencei magyar tudományosság jeles képviselői. Ugyanakkor tág teret kínál a kolozsvári és erdélyi egyetemek magyar diákjainak, magiszteri hallgatóknak, doktorandusoknak. A szerkesztőség tagjainak zöme az egyetemen is tanít. Lapstruktúra: főlaptest, rovatok: Műhely, Egyesületi Közlemények, Szemle, In memoriam. Az Erdélyi Múzeum főlaptesti anyagait angol nyelvű rezümé kíséri, tartalomjegyzéke négynyelvű. (www.eme.ro)

A fent bemutatott akkreditált lapok dicsérete nem feledtetheti azt a tényt, hogy ez a nagyságrend igen fájdalmasan tükrözi az erdélyi magyar értelmiség alulteljesítését, nem ködösítheti el a magyar értelmiség felelősségét abban a feladatában,

hogy járuljon hozzá a közösség szakmai és tudományos tevékenységének a közösség lakosai számához viszonyított nagyságrendjéhez.

(d) A „C" kategóriában az országos 224 folyóiratból négy magyar folyóirat van jelen a CNCSIS jegyzékében, mint potenciálisan elismerhető folyóiratok (1,78% magyar folyóiratok):

Erdélyi Társadalom,
Műszaki szemle,
Orvostudományi Értesítő,
Orvosi és Gyógyszerészeti Szemle.

(e) A „D" kategóriában az országosan 254 folyóiratból nincs magyar folyóirat még nyilvántartásba sem véve (0%).

Ez a két kategória is, amely valójában csak potenciálisan elismerhető folyóiratok és csak a CNCSIS nyilvántartásába felvett folyóiratok előjegyzésére érdemesül, siralmasan kevés ahhoz, hogy rövid időn belül több reményre adjon bátorítást.

Az összes akkreditált és nyilvántartott folyóirat összesített százalékát tekintve még szomorúbb a helyzet, mivel alig haladja meg az egy százalékot (1,06%), tekintettel arra, hogy az Országos Tanács jegyzékei szerint a 758 folyóiratból összesen van akkreditálva vagy nyilvántartásban 8 magyar folyóirat.

Az Országos Tanács legfrissebb rendelkezése szerint, amint előbb már említettünk, a 2009-es és 2010-es évekre érvényes elismerés új feltételrendszere a múlt évekhez viszonyítva szigorúbbá vált, ami azt jelenti, hogy például a „B+" minősítést csak abban az esetben lehet elérni, ha az illető lap szerepel a BDI típusú nemzetközi adatbankban, és 100 pont szükséges a két év előtti 80 ponthoz viszonyítva. A kritérium és a pontozási rendszer megtalálható a www.cncsis.ro weblapon.

III. A kiadók akkreditálásának statisztikája előnyösebb helyzetet mutat, mint a szaklapoké. A 2006-os CNCSIS jegyzék szerint az országos 317 minősített kiadó közül tíz (Ábel, Kriterion, Mentor, Studium, Scientia, T3 Kiadó, Erdélyi Múzeum Egyesület, Status, Pro-Print, Kom-Press) magyar érdekeltségű (3,15%). Tekintettel arra, hogy tulajdonjogilag létezik még számos román–magyar érdekeltségű elismert kiadó, a magyar lapok és szakkönyvek kiadása nem jelent gondot megfelelő minősített kiadóval szerződni, esetenként román érdekeltségű kiadók is, egyszerű vállalkozási alapon, magyar nyelvű kiadványok kiadását vállalják az erdélyi nagyvárosokban. A minősített kiadók területi megoszlása szűkkörű: négy kiadó Kolozsváron, két kiadó Csíkszeredában és egy Marosvásárhelyen működik. Olyan nagyvárosokban, mint Sepsiszentgyörgy, Szatmár, Nagyvárad, Temesvár, Brassó, nincs magyar érdekeltségű akkreditált kiadó.

A kiadók minősítésének kritériumai közé tartozik: tudományos vagy egyetemi kiadványok, tudományos folyóiratok kiadása; minimum 51 pontot kell összesíteni a fel-

tételrendszerből (a pontozási rendszer kulcsszavai: jelentősége, kapcsolatrendszere, hatása); a kiadónak legkevesebb 100 kiadványa kell legyen a minősítés alkalmával.

Az egyetemi, akadémiai, didaktikai és pedagógiai kiadók hivatalból megszerezhetik a minősítést, csupán megjelölt adatszolgáltatásra kötelezi őket a CNCSIS.

IV. A szakírás gondjai a szaknyelv használatában

Sok szó esik az utóbbi időben a magyar szakírás-szaknyelv kérdéséről. Ebből az alkalomból leírnám a *Közgazdász Fórum* szerkesztése alatt szerzett tízéves tapasztalatomat. Mindaz, amikről itt most értekezünk, két igen fontos dologhoz erősen kötődik, mégpedig egyfelől a szakma fejlődési képességéhez, másfelől az anyanyelv korrekt és hatékony használatának kérdéséhez a közgazdasági szakma területén.

A múlt évi kolozsvári akadémiai napok plenáris előadásainak keretében (2007. november 23.) két igen érdekes előadás hangzott el, mely ehhez a most felvetett témakörünkhöz kapcsolódik. Az egyik előadás Görömbei András MTA-alelnök részéről hangzott el „Anyanyelv, irodalom, tudomány, nemzettudat" címmel és a másik Péntek János, külhoni akadémikusunk részéről „Az (anya)nyelv szerepe a tudományos képzésben és a tudományművelésben" cím alatt. Ebből az alkalomból az elhangzott előadásaikból csak néhány kulcsmegállapításukra térünk ki.

Görömbei szerint létezik egy anyanyelvi gócpont az agyunkban, és ha ez egészséges, az anyanyelvtudat is egészséges. Mivel az anyanyelv nemzetfenntartó erejű, közösséghez tartozó, az anyanyelvi veszélyeztetettség a közösség veszélyeztetettségét is jelenti. Sőt, szerinte, de a tapasztalat is megerősíti, a törmelékes nyelv (az *ő* fogalma) törmelékes tudatot von maga után. Ez számunkra is igen megfontolandó állítás, mert a „törmelékes" nyelvhasználat leginkább a szaknyelv használatában észlelhető.

Péntek János előadása szintén igen tanulságos volt. Számunkra is gondolatkeltő volt a nyelv, konkrétan a magyar nyelv alkalmassá tétele a tudomány számára. Ebben a gondolatkörben az előadó azt hangsúlyozza, hogy „erős nemzeti nyelvpolitikára van szükség", amelynek három fontos elemét meg is jelölte: (1) a nyelvhasználat szabadsága; (2) a nyelv átörökítése; (3) akarat a nyelv használatára. Erre az utolsó kérdésre a későbbiekben fontosnak tartjuk kitérni.

A hazai közgazdászaink, a gazdasági területen munkálkodók, főleg a szakterületünk írásgyakorlói, a magyar gazdasági szaknyelv használatakor a fogalomkeresés zavarával és a szakszóhasználat helyességének bizonytalanságával erősen küszködnek. Ennek komoly múltbeli okai vannak. A már négy évtizede megszüntetett magyar egyetem és a több mint ötvenéves időszakra visszanyúló magyar nyelvű szakoktatás teljes hiánya közép- és felsőfokon ijesztően elszegényítette a gazdasági területen ügyködő szakértelmiségiek anyanyelvű szakszóhasználatát. A megállapítás még hangsúlyozottan igaz azokra, akik román nyelven végezték a szakmát és még román környezetben is dolgoztak. Ez nem más, mint a magyar anyanyelvű szaknyelv szellemi nyomora. Sajnos a megállapítás érvényes minden olyan más szakmára is, amelyek-

nek az oktatása a múltban hasonló volt a gazdasági szakemberek képzéséhez (idetartoznak különösen a technikai szakmák is, ahol nem volt magyar nyelvű közép- vagy felsőfokú oktatás). Az ebből való kilábalást csak egy erős, önálló magyar oktatási rendszerben az anyanyelv-politikára támaszkodó stratégia tudná nyújtani. Péntek szerint ilyen stratégia nincs, de önálló magyar oktatási rendszer sincs. A szaknyelv kialakulásának-kialakításának a programja tehát elválaszthatatlan része az oktatási rendszer programjának. Szerinte előbb választ kellene adni a következő kérdésekre: Van-e átfogó anyanyelv-politika? Van-e anyanyelv-politikai stratégia? Van-e önálló magyar oktatási rendszer?

Ebben a dolgozatban természetesen nem tudunk válaszolni minderre, mert ez annál bonyolultabb és összetettebb ügy, hogy szakmaszektás úton megoldható legyen. A szakmák együttgondolkodására és együttműködésére van szükség.

Az első két kérdés megválaszolását mindenképpen átengedjük az anyanyelv ápolását vállaló, anyanyelvgondozó és oktatással foglalkozó szakembereknek. A harmadik kérdésre a válasz sajnos ismeretes, a választ már megadtuk azzal, hogy kimondtuk: nincs önálló magyar oktatási rendszer. Közművelődésünknek, közoktatásunknak, tudományszervezésnek vannak intézményei, de azok képletesen szólva csak „fej" nélküli „test", felelős gazdája nincs, pedig agy nélkül, gazda nélkül csak egy irányítás nélküli „porladó test" lehetséges. Aki ezt az állítást elfogadja, nem is kételkedik annak jogosultságában, hogy az önrendelkezés az ügy létfeltételi tényezője. Ide vezethető vissza a magyar nyelvű szaklapok mai vészes alacsony száma is.

Ha tovább feszegetjük a húrt, és ha a közgazdász szakmát tesszük elemzés tárgyává, még fájdalmasabb következtetésekre jutunk, de úgy gondolom, hogy a tudatosodásunkért, a tisztánlátásunkért akár fájdalmat okozó helyzetértékelésünkkel is szembe kell néznünk, különben nem láthatjuk küzdelmünk igazi célját sem. Pozitív-negatív tapasztalatainkat a tanulás érdekében érdemes elemzés tárgyává tenni.

A logikai gondolkodás további rendje szerint egy önálló oktatási rendszer léte egy önálló magyar közösség létét feltételezi. Ezek után fel kell tenni azt a kérdést is, hogy van-e önálló romániai magyar közösség. Durva kérdés? Magyar közösség van, de hangsúlyozzuk: önálló?! Ha egy önálló magyar közösség ismérvei közé tartozik az, hogy az egész közösséget átfogó önálló vezető struktúrája, a közösséget érintő kérdésekben önálló döntési hatásköre, önműködése szabályozásának felelőse, céljai eléréséhez szükséges stratégiája, fennmaradásához szükséges anyagi alapja, önálló magyar oktatási rendszere kellene hogy legyen, akkor minálunk nincs önálló magyar közösség. Az autonómia kérdése ebben a nézetben tehát nemcsak politikai kérdés, bár mindig lehet politikai vita tárgya, valójában a szakmák létkérdésévé válik. Minden szakmai terület (oktatás, tudomány, gazdaság, közművelődés, szociális közeg stb.) a maga önállóságát kellene először megteremtse. Bár kisközösségi önálló gazdaság nincs (gondolunk a termelésre, kereskedelemre, szállításra stb.), azonban van kisebbségi közösséghez tartozó tulajdonos, menedzselő, vállalkozó, fogyasztó, al-

kalmazott, tehát magyar gazdasági szereplők igenis vannak, akiknek a képzése, tudásszintje, versenyképessége attól függ, hogy milyen gazdasági kultúrát képes kialakítani magának anyanyelv, szakmai tudás, szaknyelvismeret, a kutatás, a szakírás területén. Ezért kell gondozni azokat az eszközöket, melyek ebben minket segítenek. Ilyen, de nem mellékes eszköznek tekintjük a szaklapokat, általában a szakírást, s tehát mi közgazdászok a *Közgazdász Fórum*unkat is.

Az intézményfejlesztés, intézményi feladatok, intézményi lehetőségek még mindig a diszkriminációs állapotok fogdájában vannak, pedig ilyen lesújtó következtetések mellett is a megmaradás kérdése megoldásra kötelez, ami viszont jelenleg nem lehet más út, mint a civil társadalom felé fordulás, mint az intézményépítés fő területe. Ugyanakkor nehéz felfogni érzelmileg és tudatilag azt az érthetetlenséget az egyelőre többségi nemzet egyes politikusainak gondolkodása részéről, hogy a kisebbségi kultúra, nyelv, oktatás, tudományfejlesztés nem lényegi kérdés az országos értékrend alakításában. Ezeknek az értékeknek a gúzsban tartása, érvényre juttatásának akadályozása a többség egyes kategóriájának túlzott nacionalizmusból fakadó érthetetlen magatartása valójában országos önrombolás. Saját érdekeink, saját értékeink elismerésére, elismertetése országos közérdekké kell váljon. Rá kell ébresztenünk önmagunk mellett a többségi nemzetet is, hogy a kisebbségi közösségek értékei nem veszélyeztetik sem a kisebbség, sem a többség megmaradását, s nincsenek egymás ellen, ellenkezőleg, az országos értékrend szerves részei, képesek lehetnek kölcsönösen gazdagítani egymást. Optimizmust sugall az olyan, még ritkán előforduló tény, mint a lapunkat támogató Román Nemzeti Bank példája, amely alkalmas lehet arra, hogy rést verjen az értetlenség falán.

A közgazdász szakmánál maradva el kell mondanunk, hogy a ’89 előtti időszak tönkretette magát a szakma színvonalát is és a szaknyelvet is. El kellett jönnie egy nagy változásnak, hogy kiderüljön, mekkora a közgazdászainkat érintő nagy tudásszakadék. Negyvenéves szellemi nyomor nehezedett a szakmára. A romániai magyar közgazdászok középgenerációja volt a legvesztesebb. Az anyanyelvet teljes értékében ma sem igen tudja használni, mert hiányos a magyar szakmanyelv szóhasználata. Azok a közgazdászok, akik csak román nyelven tanulták a szakmát, nem mernek magyar nyelven írni, s akik mégis írnának, azok keservesen küszködnek, vagy inkább felhagynak az írással és lemondanak a szakmai elemzésről vagy kutatásról. Észrevétlenül szakmai kisebbségi érzés uralkodik el ezeknek a közgazdászoknak a tudatában. A nagyon nehezen behozható lemaradáson csak enyhíteni lehet, gyorsan megoldani nem, erre csak egy új generáció lehet képes, amely számára viszont meg kell teremteni a kedvező feltételeket. Ez a minősítés nem jelenti a középgeneráció lebecsülését vagy elmarasztalását, mert a zöme valójában gazdaságtechnológiai szinten igen jól felkészült szakember. Közülük többen igen előkelő szakmai tisztségekben dolgoznak, értékes, gazdag ismeretekkel rendelkeznek, de a hatalmas gyakorlati és szellemi tudásuk a magyar szaknyelv ismeretének hiányában a szakírásban alig hasz-

nálható. Ez a szakma fejlődésében igen nagy szellemi veszteséget jelentett és jelent, mind az egyén, mind a közösség számára. Itt még egyszer visszatérünk Péntek János harmadik nyelvpolitikai tételére, mely szerint akarat kell a nyelvhasználathoz, mert nagy annak az igénye és szükségessége, hogy a középgeneráció szellemi értékeit is közhasznúvá tegyük.

Számtalan próbálkozást ismerünk a gazdasági szaknyelv fogalomtárának kimunkálására, azonban a nagy hiányt és igényt az évtizedeken keresztül, de még ma is igen nagy számban csak román nyelven tanuló közgazdászok számára alig pótolhatták napilapjainkban az elmúlt években megjelentetett magyar nyelvű szakanyagok, vagy az a kevés szóhasználati fogalomtár (szakszótárak), ami a hazai irodalmunkban megjelent, mert nyomorog az a nyelv, amelynek a felsőoktatási gyökere hiányzik. Nem lehet tudományosság, tankönyvírás, szaksajtó, szakoktatás, az akadémiai, az egyetemi szinten pontosan kimunkált szép magyar szaknyelv jól körülhatárolt egyetemi oktatás nélkül. Nem lehet, mert nélküle spontán „kitermelődik" az elméleti szakembergárda hiánya, elmarad az elméleti műhelymunka, a kutatás mint a szellemiség magas iskolájának helye. Bár részbeni megoldás és előrelépés az a tény, hogy 2000-től beindult a közép- és felsőfokú magyar gazdasági szakképzés, de sosem feledhetjük, hogy szellemi szegénységtengerré válik az a gazdasági kultúra, amelyik nyomorog, akár középiskolai, akár felsőfokú szakoktatási szinten. Ma még mindig időszerű az a kérdésfeltevés, hogy kinek van joga mindezt elvenni bármely közösségtől s szellemi nyomorban tartani egy közösséget az esélyegyenlőség feltételeinek megteremtése nélkül, mert eltűnik, elvész, lassan felszívódik az a közösség, amelyik nem képes, vagy amelyiket nem engedik, hogy saját sorsát igazgassa.

A 89-es fordulat hozott némi pozitív változást általában a szaknyelv használatának területén. Gyakorlati segítséget jelentettek a szaknyelv elsajátításában különösen azoknak a szakembereknek, akik csak román nyelven tanulhatták valamikor a szakmát, a magyar nyelvű konferenciák, szimpóziumok, szakmai rendezvények és az ezekhez kötődő kiadványok, vagy az EME, EMT, RMGE, EMKE és más intézmények tudományos és művelődési, ma már naponta, hetente szervezett magyar anyanyelvű rendezvényei, konferenciái.

A szaklapok, folyóiratok, sőt a napilapok rovatainak szerepe a szaknyelv kialakításában a fent bemutatott jelenlegi akkreditációs helyzetünkben még alig teljesítik hivatásukat. Sajnos a szaklapok piaca nem működik eléggé prosperálóan. Például a saját szakmánknál maradva, nincs is kialakult piaca a gazdasági szakírásnak. Az eddig beindult gazdasági magyar nyelvű szaklapok közül csak a Székelyudvarhelyen kiadott *Pulzus* maradt fenn néhány évig a 90-es években, az is csak tiszavirág életű volt, míg az ugyanolyan eséllyel a 90-es évek második felében induló sepsiszentgyörgyi *Piac és Pénz* című lap nem bírta a szabadpiac anyagi-pénzügyi súlyát elviselni, s csak hónapokig tudott fennmaradni.

A *Közgazdasági Fórum* is csak egy szegmensét vállalhatja a gazdasági szakírásnak, mert inkább a gazdasági tudáskutatás, tudományfejlesztés vagy gazdasági elméleteket népszerűsítő szerepet tölt be, de nem tapad kellőképpen és folyamatosan a gazdaság pulzusára, egyfelől mert nincs hozzá szellemi és technikai szakapparátusa, másfelől talán mert ahhoz, hogy a gazdaság pulzusát éreztessed, a szakírásnak más műfajaira is szükség lenne. De ebben a kérdésben sem elhanyagolható a középgeneráció semlegessége, amelynek aktivizálása pótolhatná ezt a hiányt. Tehát lapunk nem került be a tulajdonképpeni sajtópiac körforgásába, különösen a médiavállalkozások forgatagába. Ez egy dotált, támogatott lap, mint sok más lap. Emígy természetesen felvetődik a kérdés, hogy egy ilyen lap meddig maradhat fenn ezzel a státussal. A válasz könnyű: addig, amíg dotációkban részesül. Témaköre a szakírásnak csak egy szűkebb sávját fedi le, alacsony példányszámmal (5–600), s nem a nagyközönség, hanem szűkebb szakmabeliek számára jelent érdeklődést. Nem önfenntartó, háttere az RMKT gazdasági-pénzügyi ereje. Legerősebb anyagi forrása a pályázások, szponzorizálás és a tagsági díjak egy részének ráfordítása a lap fenntartására.

Az üzleti alapú szakírás esetében is a dotáció, a kitartó-eltartó helyébe beléphet ugyan a piac, elsősorban mint forrás, a reklámpiac. Ez egy teljesen új orientáció lenne, amely egy jó megvalósíthatósági fok esetében a megmaradásnak biztosabb útja lehetne, de még a lap szabadságának és függetlenségének gazdasági biztonságát is jelenthetné. Reklámból származó bevétele tíz év alatt nem volt, a lap tulajdonosa az RMKT, s mint olyan, csakis ő dönthet egy egészen új kiadási koncepcióról a B+ kategóriával a tarsolyában. Bár karakterénél fogva, mint tudományterjesztő és népszerűsítő, erre a mostani státusra is rászolgál, azonban tízéves elfogadható eredményesség után elképzelhető a jövőre nézve egy hibridizációs időszak, amikor még működhetne részben a dotációs modell, és részben a vállalkozási modell is. Ez a legtöbb szaklapra vonatkozik, s ehhez a feltételrendszerhez fel kell nőjenek a lapok szakmailag, anyagilag, szervezettségileg, valamint ehhez a koncepcióhoz kellene igazodniuk a kiadói és szerkesztői szerepeknek is.

Fórumunk életében szintén fontos volt a múlt év kezdetétől történt megújulás, mely szerint a folyóirat a Romániai Magyar Közgazdász Társaság és a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar magyar vonalának közös közlönye lett. Ez a közös felelősség javított is a lap színvonalán. Ajánlatos minden szakmai lap számára a szélesebb kooperáció kialakítása a szakterületen, a szakma teljes területén.

A lap fő témaköreit illetően elmondhatjuk, hogy voltak olyanok, amelyeket a főszerkesztő, a szerkesztőbizottság tervszerűen és tudatosan ösztönzött. Lapunk hasábjain eddig 310 tudományos, tudományismertető jellegű írás közt helyet kapott a középiskolai szakoktatás, az erdélyi magyar nyelvű közgazdasági felsőfokú oktatás múltjának és jelenének kérdése, amelyekből kitűnnek ennek az oktatásnak a XX. századi viszontagságai, továbbá az a tény, hogy a magyar nyelvű szakoktatást ért ked-